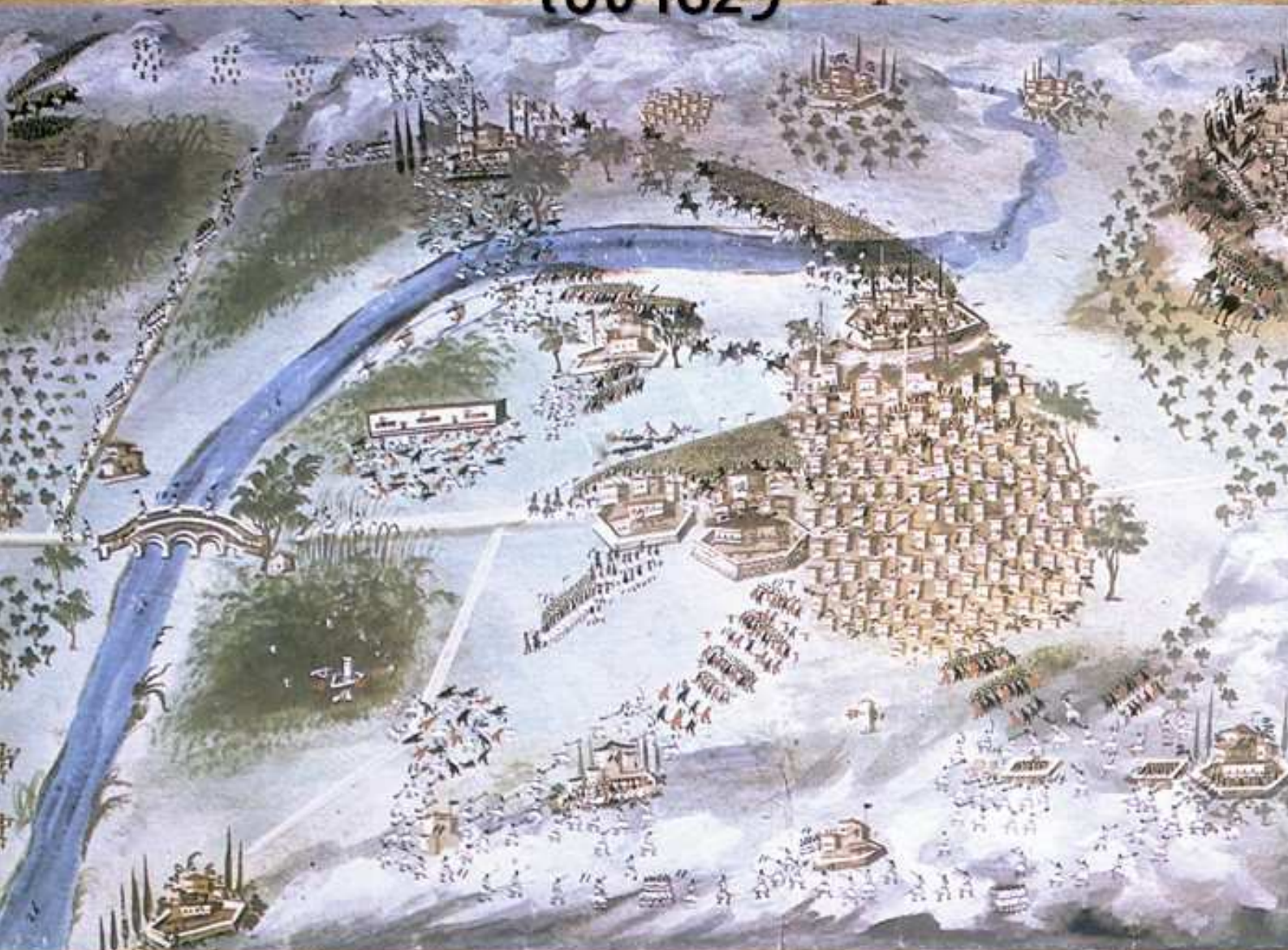


# Η μάχη της Άρτας Το 1821

μέσα απο μια γερμανική περιγραφή  
του 1829



Μετάφραση από τα Γερμανικά  
Φώτης Βράκας

G e s c h i c h t e

3023 55

der

~~276 124~~

# N e u = G r i e c h e n

von

der Eroberung Konstantinopels bis  
auf die neuesten Zeiten

von

J u l i u s C u r t i u s.

---

## Viertes Bändchen

enthaltend: den Ausbruch der Insurrection in Morea, Nordgriechenland und auf den Inseln des Archipels im Jahre 1821, bis auf den Tod Ali-Pascha's, die Eroberungen von Navarino und Napoli di Malvasia und die Verbrennung von Galaxidi.

---

Als Titelbild Demetrius Ipsilantis Bildniß.

---

Leipzig,

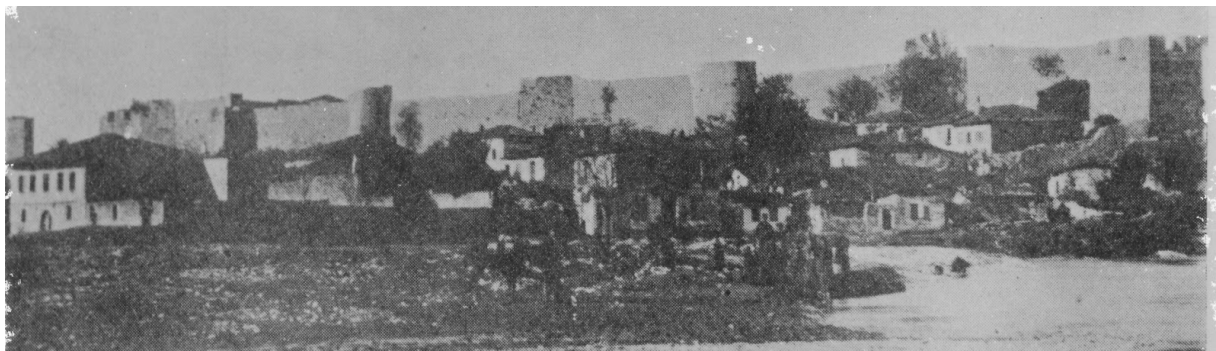
bei Ludwig Neubig.

1829.

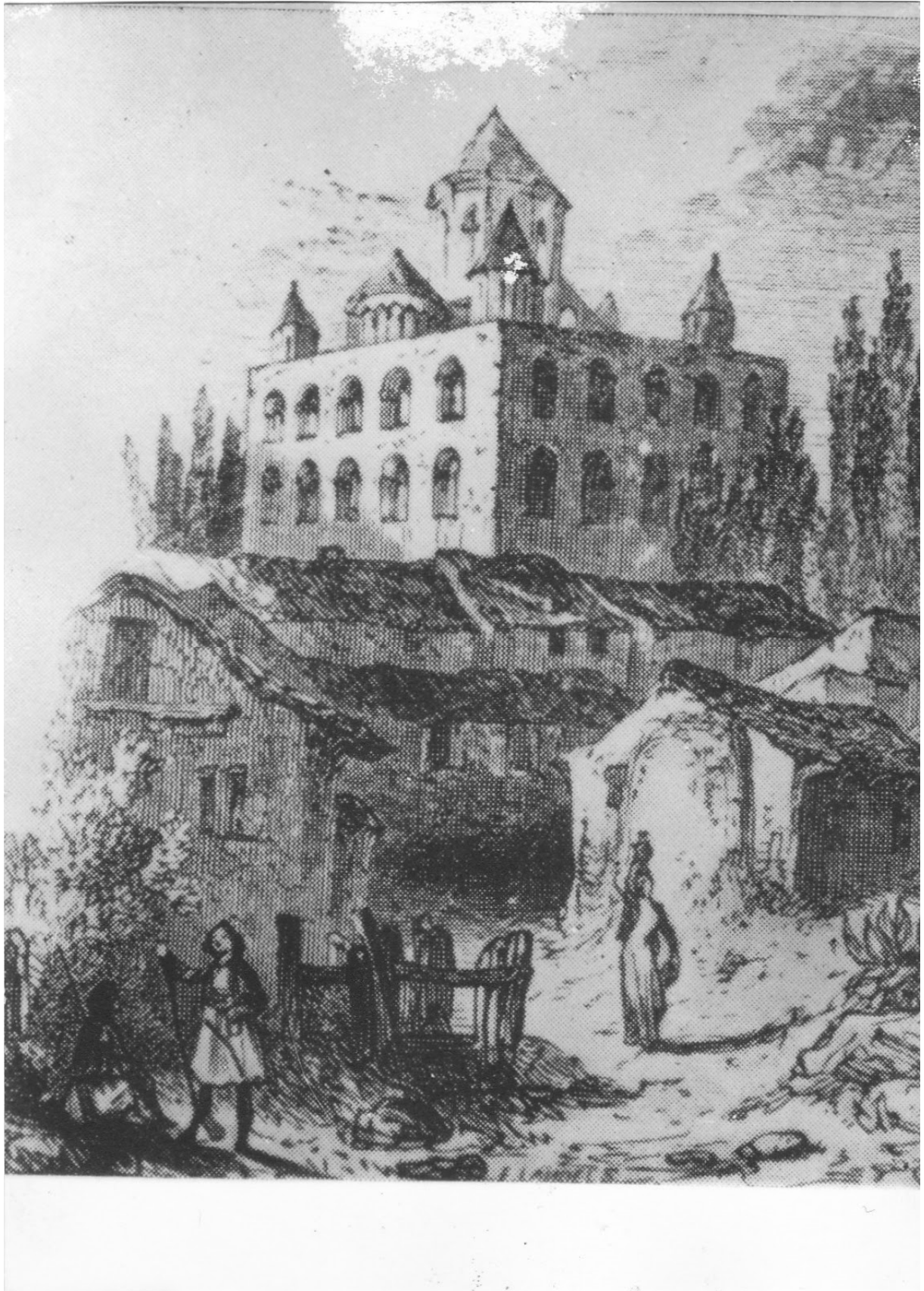
## Πρόλογος

Η διήγηση της μάχης της Άρτας προέρχεται από τον τέταρτο τόμο του έργου του Γιούλιους Κούρτιους (Julius Curtius), το οποίο γράφτηκε κατά την διάρκεια της επανάστασης και τυπώθηκε το 1829 στην Λειψία της Σαξωνίας. Τίτλος του Βιβλίου είναι “Die Geschichte den Neugriechen von der Eroberung Konstantinopels bis auf die neusten Zeiten – Η Ιστορία των Νεοελλήνων από την άλωση της Κωνσταντινούπολης ως τους νεώτερους χρόνους” Για τον Julius Curtius δεν γνωρίζουμε πολλά. Είναι γνωστό, ότι ήταν δημοσιογράφος. Οι Γερμανικές μάλλον γερμανόγλωσσες εφημερίδες της εποχής έγραφαν διαρκώς για την επανάσταση. Οι περισσότερες έβλεπαν την επανάσταση με θετικό μάτι και άλλες με αρνητικό και πολέμιο, όπως το όργανο του Μέττερνιχ στην Βιέννη *Österreichischer Beobachter*, η οποία μάλιστα προσπαθούσε να πείσει τους γερμανικούς λαούς, πόσο κακοί και αχάριστοι είναι οι Έλληνες και θα πρέπει για το καλό της οικουμένης να εκλείψουν. Και να επανέλθω στον Κούρτιους, ο Κούρτιους σαν δημοσιογράφος της εποχής είναι πιθανόν να βρέθηκε με κάποιους από τους Φιλέλληνες και ειδικά, όταν επισκεπτόταν τον αδερφό του στο Μόναχο. Οι ιστορίες του δεν είναι φανταστικές αλλά φαίνεται να είχε καλές πληροφορίες. Η μάχη της Άρτας δεν είναι κάτι που μας είναι άγνωστο και ούτε συγκρίνεται με την διήγηση του Μακρυγιάννη ή Λάμπρου Κουτσονίκα, οι οποίες είναι λεπτομερέστατες. Θα μου πείτε τότε, αξίζει τότε τον κόπο να την διαβάσουμε; Κατά την άποψη μου ναι, διότι παίρνουμε μια εικόνα τι ακριβώς διηγήσεις για τον απελευθερωτικό αγώνα υπήρχαν τόσο στην Γερμανία όσο και στην λοιπή Ευρώπη.

Η μάχη της Άρτας του Κούρτιους, αν και εκδόθηκε οκτώ χρόνια αργότερα, είναι περισσότερο μια ωδή στον Μάρκο Μπότσαρη καθότι πέρα από τον Μάρκο και τον Καραϊσκάκη δεν αναφέρει άλλους Έλληνες οπλαρχηγούς. Είναι γεγονός, ότι ο Μάρκος Μπότσαρη είχε αποκτήσει μετά τον ηρωικό θάνατο του μεγάλη φήμη ευγενή ήρωα με αξίες. Ήταν πρότυπο ανδρείας και ηρωισμού και απεικόνιζε το πνεύμα για την Ελευθερία. Τουλάχιστον στις Γερμανικές χώρες. Του χρονολογούνταν ακόμη και μάχες που δεν έχει δώσει ο ίδιος.



Το κάστρο της Άρτας σε φωτογραφία του 1910



*Σκηνή από την πόλη της Άρτας, λίγα χρόνια πριν την μάχη*

## **Η απόφαση του Μάρκου Μπότσαρη**

Δεν θα μπορούσαμε να πούμε, ότι έπαιξε μεγάλο ρόλο ο λόγος-έκκληση του Αλή προς τους Έλληνες, οι οποίοι είχαν προχωρήσει προς τα Ιωάννινα να στραφούν εναντίον της Άρτας αλλά το δικό τους συμφέρον. Στην Άρτα είχαν κλειστεί πολλοί αρχηγοί των Τούρκων, όπως ο Χασάν πασάς, ο Ισμαήλ Πασόμπεης, ο Ισμαήλ Πλιάσας αλλά και οι πασάδες του Κάρς και το Βάν από τα έσχατα των ασιατικών επαρχιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Και διοικούσαν σημαντικό αριθμό ιππικού, κάπου 5000 ιππείς, πυροβολικό και πεζικό. Ήταν μια τολμηρή επιχείρηση, ένα μικρό σώμα χωρίς καν πειθαρχία, χωρίς κανόνια αλλά και σχεδόν ούτε τα απαραίτητα όπλα χειρός να τα βάλει με μια τέτοια υπερδύναμη. Οι περισσότεροι Έλληνες οπλαρχηγοί αντέδρασαν σε αυτό το σχέδιο αλλά ο νεαρός ήρωας Μάρκος Μπότσαρης ήταν άλλης γνώμης και με 200 Σουλιώτες πέρασε στις 24 Νοεμβρίου τους Κουμζάδες και τράβηξε για την Άρτα, όπου κοντά στην Άρτα κατέλαβε το χωριό Μαράτι. Το χωριό αυτό βρίσκεται βορειοδυτικά του ποταμού της Άρτας, ο αρχαίος Ίναχος, σε μια εύφορη πεδιάδα, στον δρόμο για Γιάννινα ακριβώς απέναντι από το φρούριο της Άρτας, και ενώνεται με την Άρτα με μια μακριά γέφυρα που έχει δώδεκα καμάρες.

## **Η μάχη στο Ιμαρέτ (Μαράτι)**



*Η μάχη στο Μαράτι & Ιμαρέτ. Μέρος από τον πίνακα του Παν. Ζωγράφου με την μάχη της Άρτας*

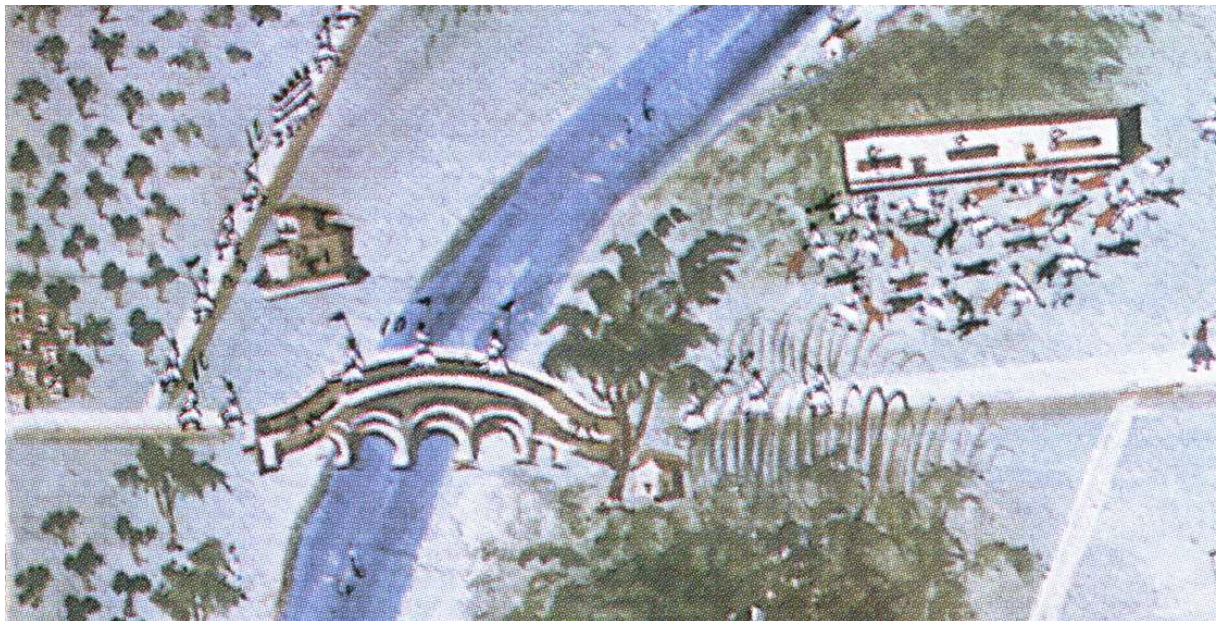
Η είδηση, ότι οι Έλληνες πλησίασαν τόσο πολύ κοντά, άργησε να φτάσει στους Τούρκους και αμέσως έστειλαν μια δύναμη ιππικού 800 ανδρών με πυροβόλα. Οι Έλληνες ήταν αδύναμοι να αντιμετωπίσουν μια τέτοια δύναμη σε ανοιχτό χώρο και θεώρησαν σωστό να αμυνθούν μέσα από τα σπίτια στο Μαράτι. Οι Τούρκοι πάλι από την πλευρά τους φοβήθηκαν να πλησιάσουν το χωριό και έβαλαν με τα πυροβόλα για να διώξουν τους Έλληνες από το “φρούριο” αυτό. Θα τα είχαν καταφέρει αν στην κρίσιμη στιγμή δεν έφτανε στο πεδίο μάχης ο γέρο Νότης Μπότσαρης με 300 άνδρες. Αυτή η ενίσχυση ενθάρρυνε τους Σουλιώτες, φόβισε τους Τούρκους, οι οποίοι

τράπηκαν σε φυγή προς την Άρτα και άφησαν μάλιστα ένα κανόνι πίσω, το οποίο έπεσε στα χέρια των Ελλήνων. Οι χριστιανοί δεν ικανοποιήθηκαν με αυτή την νίκη και συνέχισαν να κυνηγούν τους Τούρκους και σταμάτησαν στην γέφυρα όπου ήταν δύο κονονιοστοιχίες (μπαταρίες) πυροβολικού τουρκικού και κρατούσαν άμυνα.

Στο μεταξύ είχε νυχτώσει και οι Τούρκοι δεν τόλμησαν να επιτεθούν ξανά εναντίον των γενναίων εχθρών τους, που ώρα με την ώρα μεγάλωνε η δύναμη με άλλα σώματα που έφταναν για ενίσχυση. Οι κανονιοβολισμοί στον ποταμό Ίναχο, έφεραν όλους τους αρχηγούς που ήταν στον κάμπο τώρα εκεί.. Με αρχηγούς του Μποτσαραίου οι Έλληνες αισθάνονταν τώρα ανίκητοι.

### **Η επίθεση για την κατάληψη της πόλης**

Μόλις πήρε να ξημερώνει, ο Μάρκος διέταξε ξαφνική επίθεση και πριν καλά καλά ξυπνήσουν οι Τούρκοι και καταλάβουν τι γίνεται, είχαν καταληφθεί οι δύο μπαταρίες στην Γέφυρα και οι Έλληνες μπήκαν στην πόλη παράλληλα με τους Κούρδους που οπισθοχωρούσαν για να σωθούν. Όλη την ημέρα εισέρχονταν από την γέφυρα Έλληνες και έλαβαν θέση μάχης στις όχθες του ποταμού.



*Η κατάληψη της Γέφυρας. Μέρος από τον πίνακα του Παν. Ζωγράφου με την μάχη της Άρτας*

Στις 27 Νοεμβρίου το πρωί, οι Οθωμανοί πασάδες βγήκαν από το φρούριο με σκοπό να χτυπήσουν τους Σουλιώτες και να τους απωθήσουν απέναντι από το ποτάμι αλλά ο Μάρκο Μπότσαρης έπιασε μια πλαγιά με αποτέλεσμα να μην μπορεί το τουρκικό ιππικό να κάνει και πολλά. Πέρα από αυτό ο Μάρκος έστησε το κανόνι που είχε πάρει λάφυρο στο Μαράτι και έβαζε τώρα εναντίον των Τούρκων με αποτέλεσμα να τους εξαναγκάσει να οπισθοχωρήσουν. Η μάχη έκλεισε με άσκοπους κανονιοβολισμούς και από τις δύο πλευρές με πολύ κατανάλωση πυρίτιδας.

## **Η μάχη στην πόλη**

Στις επόμενες μέρες και οι δύο πλευρές οχυρώνονταν σε διάφορα σημεία της πόλης. Τα αρχοντικά, οι εκκλησίες και τα μεγάλα κτίρια μεταβλήθηκαν σε φρούρια και έπρεπε να έρθει η 29η Νοεμβρίου το πρωί, όπου στους δρόμους της πόλης θα γίνονταν μεγάλο μακελειό. Ο Καραϊσκάκης, οπλαρχηγός των Ακαρνάνων, ήρθε από την αντίθετη πλευρά της πόλης και κατέλαβε μέρος της πόλης και έβαζε από κει. Αυτό που τρόμαξε ακόμη περισσότερο τους Μωαμεθανούς ήταν, ότι έφτασαν και 2000 Αλβανοί με αρχηγούς του Ταχίρ Αμπάς, τον Άγο Βάσιαρη και τον Ελμάζ μπέη και ρίχτηκαν με τα μούτρα στην μάχη σαν σύμμαχοι των χριστιανών, γιατί πίστευαν, ότι γίνεται μάχη υπέρ του Αλή πασά. Τα τουρκικά πυροβόλα έπεσαν και μόνο η φωτιά που ξέσπασε σε μέρος της πόλης έσωσε τους Τούρκους από ολοκληρωτική καταστροφή και οχυρώθηκαν στο κάστρο. Πέρα από το κάστρο και κάποια σημεία που αμύνονταν ακόμη οι Τούρκοι, η πόλη έπεσε σχεδόν όλη στα χέρια των Σουλιωτών και των συμμάχων τους. Ο Ισμαήλ Πασόμπεης αμύνονταν σε ένα τζαμί, ο Ισμαήλ Πλιάσα είχε κλειστεί σε κάποια κτίρια δίπλα από το κάστρο, τα οποία αμύνονταν ο απεσταλμένος του Χουρσίτ πασά.



*Ο Ισμαήλ Πασόμπεης είχε στήσει στην Παρηγορήτισσα κανόνια. Μέρος από τον πίνακα του Παν. Ζωγράφου με την μάχη της Άρτας*

.....

## **Τσάμηδες και Τούρκοι**

Στο μεταξύ στην Παραμυθιά έκαναν σύναξη οι αρχηγοί των Τσάμηδων με ποιους θα πάνε μαζί. Με τους Σουλτανικούς ή τους Χριστιανούς συμπατριώτες και την ομάδα του Αλή πασά. Ο Χουρσίτ που είχε πληροφορηθεί γι' αυτή την σύναξη έστειλε κάποιους Τούρκους και κατάφερε να πάρει τους Τσάμηδες με το μέρος του, Όχι μόνο

αυτό, αυτοί υποσχέθηκαν στον Χουρσίτ, ότι θα καταφέρουν να τραβήξουν και τους άλλους Σκεπιτάριδες από το στρατό των Ελλήνων.

Έστειλαν λοιπόν μυστικό μήνυμα στον Αγο Βάσιαρη, Ελμάζ Μπέη και Ταχίρ Αμπάς, το οποίο πέτυχε τον σκοπό του. Αυτοί αποσύρθηκαν λέγοντας στον Μάρκο Μπότσαρη πως πάνε να πιάσουν τα στενά περάσματα. Αυτό εκμεταλλεύτηκε ο Πασόμπεης που ήταν ταμπουρωμένος σε ένα τζαμί και κατάφερε να μπει στο κάστρο.

Ένα επεισόδιο στο κάστρο όμως τίναξε στον αέρα το πονηρό σχέδιο των Τούρκων να διασπάσουν τους συμμάχους. Ο Πασάς (χάνος) του Κάρς κατάφερε με κάποιο δόλο να φέρει κοντά στο κάστρο τον Σκεπιτάρη Μεχμέτ Κλεισούρα και κει του έριξε με το πιστόλι αλλά αστόχησε. Ο Μεχμέτ Κλεισούρα ανταπέδωσε τον πυροβολισμό και αυτός δεν αστόχησε και έριξε τον Πασά νεκρό στη γη. Οι Κούρδοι στρατιώτες του Χάνου του Κάρς εκδικήθηκαν τον θάνατο αφού στρίμωξαν μέσα στο κάστρο σε μια ξύλινη καλύβα μέσα στο κάστρο τον Μεχμέτ Κλεισούρα με τους άνδρες του και τους σκότωσαν όλους. Δεν έφτανε μόνο αυτό. Αλλά την ώρα που αποχωρούσαν οι Σκεπιτάρηδες του Ταχίρ Αμπάς και των άλλων από την πόλη, οι Κούρδοι έριξαν από το κάστρο τα πτώματα του Μεχμέτ Κλεισούρα και των άλλων με αποτέλεσμα να τρομάζουν τους Σκεπιτάριδες. Και αυτοί να παραμείνουν στην Άρτα.

### **Ο θυμός των Σκιπιτάριδων**

Απο αυτή την στιγμή οι Σκιπιτάριδες έσφαζαν όποιον Τούρκο έβρισκαν μπροστά τους. Σε όλες τις γωνιές της πόλης φωτιά και οι Σουλιώτες με τους Ακαρνάνες με πολύ θάρρος και παλικάριά μάχονταν ανάμεσα από τα εχθρικά πυρρά. Ο απεσταλμένος του Χουρσίτ πασά πρόλαβε και κλείστηκε στο κάστρο ενώ οι χριστιανοί οχυρώθηκαν σε κάποια ερείπια.

### **Αντεπίθεση των Τούρκων και οπισθοχώριση των Ελλήνων**

Η ανατολή του Ηλίου άλλαξε εντελώς το σκηνικό. Με το που εμφανίστηκε ο στρατός του Χουρσίτ οι Αλβανοί τρομοκρατήθηκαν και τράπηκαν σε φυγή. Οι Έλληνες μπροστά σε αυτόν τον κίνδυνο χωρίστηκαν σε δύο μέρη και το τμήμα με τον Μάρκο Μπότσαρη έπιασε την γέφυρα με στόχο να αποκρούσει τους Τούρκους, μέχρι που να φτάσει ο Ισκίος και να μεταφέρει τους τραυματίες σε σίγουρο μέρος στην αντίπερα πλευρά. Η τακτική αυτή έπιασε τόπο. Όταν ο Μάρκος έλαβε μήνυμα, ότι ο Ισκίος βρίσκεται σε ασφαλές μέρος, χάλασε το κανόνι, μιας και ήταν δύσκολο να το μεταφέρει και χρησιμοποίησε ένα κοπάδι με βόδια για να σώσει τους στρατιώτες του. Εδώ φαίνεται πάλι η στρατηγική του ιδιοφυΐα. Γιατί πραγματικά ήταν στρατηγός. Άφησε τα ζώα να φύγουν προς την πλευρά του τουρκικού στρατού, των οποίων τρόμαζαν τα άλογα και φεύγαν εδώ και κει, ενώ από την άλλη πλευρά κάποιοι Έλληνες πυροβολούσαν προς την πλευρά των ζώων, έτσι που αυτά έπερναν το δρόμο προς το ποτάμι. Έτσι λοιπόν οι Έλληνες κρεμάστηκαν με το ένα χέρι στα κέρατα των βοδιών και με το άλλο κρατώντας το γιαταγάκι έφτασαν στο χωριό Μαράτι. Μετά όμως οι Ελληνικές δυνάμεις διαλύθηκαν και ξανασυγκεντρώθηκαν κάπου στον Λούρο.



## **Η καθαίρεση του Ισμαήλ Πασόμπη και ο θάνατος του**

Έτσι με πολλές θυσίες γλίτωσε το φρούριο της Άρτας και πάνω στα ερείπια της πόλης ο Ισμαήλ Πασόμπη μέσα από εορταστική διαδικασία και διαταγή του Χουρσίτ πασά καθαιρέθηκε των αξιωμάτων του και στάλθηκε αρχικά στην Δράμα και μετά στο Διδυμότειχο στον Έβρο, κοντά στην Ανδριανούπολη, όπου τον Οκτώβριο του 1822 αποκεφαλίστηκε χωρίς δίκη. Την πρώτη του Νοέμβρη του 1822 το κεφάλι του το παρουσίασαν στον σουλτάνο. Η θανατική ποινή έγραφε τα εξής:

“Αυτός που εδώ και αρκετό καιρό βρισκονταν εκτοπισμένος στην Δράμα, άλλοτε πασάς των Ιωαννίνων, Ισμαήλ Πασόμπη, υπεύθυνος για την επανάσταση στο Κακοσούλι, αποδείχθηκε, ότι διατηρούσε παράνομες σχέσεις στην Αλβανία για ξεσηκωμό και έτσι μάζεψε όλον τον θυμό του υψηλού μας κυρίου και καταδικάστηκε σε θάνατο μόνο και μόνο να γλιτώσει η κοινωνία από ένα που διαταράσσει την ησυχία. Αποκεφαλίστηκε στο Διδυμότειχο και αυτή είναι η κεφαλή του Ισμαήλ Πασόμπη”

## **Οι Σκιπιτάρηδες εισχωρούν επίσημα στους σουλτανικούς**

Πέρα από τα γεγονότα στην Άρτα ο Χουρσίτ πασάς κράτησε την υπόσχεση του και οι Σκιπιτάρηδες δεν είχαν πλέον φόβο μην τυχόν πάρει εκδίκηση. Σιγά σιγά ένας μετά τον άλλον βρέθηκαν στο στρατόπεδο του Χουρσίτ αλλά ζήτησαν να μην πάρουν μέρος σε μάχες εναντίον του κυρίου τους, τον Αλή, πράγμα που έγινε. Όταν όμως αναγκάστηκαν να λάβουν μέρος, έπρεπε να τους υποσχεθούν πως αν αιχμαλωτιστεί ο

γέρος Αλή πασάς δεν θα τον σκοτώσουν. Ο δε Χουρσίτ τους προπλήρωσε για 8 μήνες, έτσι ως δείγμα εμπιστοσύνης. Η παρουσία τους στο σουλτανικό στρατόπεδο ήταν μειονέκτημα για τον Αλή, καθότι πρότρεψαν και άλλους να εγκαταλείψουν τον Αλή και μάλιστα σε μια στιγμή, που ο Αλής γίνονταν όλο και πιο τσιγκούνης και πιο παράξενος.



Ο Αλή πασάς σε ιταλικό χαρακτικό